

IX. ročník

JAZYKOVÝ ROZBOR

I. a) Pište podle diktátu.

Druhý den vytrvale sněžilo a děti dlouho spaly. Lída vstávala první. Přiloudala se do kuchyně jako strašák do zelí. Natáhla si staré vyrudlé šortky, které jí byly už těsné, roztrhanou košili a obnošené maminciny sandály. S mytím se neobtěžovala a v noci si přeležela copánky, takže jí trčely jeden na východ a druhý na západ. Ospalýma očima mžourala na svět jako myš a pomalu jako hlemýžď se plížila do kuchyně. Maminka se zhrozila a vykřikla: „Jdi se umýt a vyčistit si zuby!“ Lída se konečně vzpamatovala, zčervenala a vrátila se zpátky do koupelny. Zpytavě na sebe pohlédla do zrcadla a začala s ranní hygienou.

b) Řešte úkoly k danému souvětí.

Nikdo z chlapců nechtěl přiznat, že se na stezce odvahy báli, a proto druhý den celé odpoledne mlčeli.

1. Určete slovní druhy těchto slov v souvětí: *nikdo, se, druhý*.
2. Odůvodněte psaní z ve spojení: *z chlapců*.
3. Určete osobu, číslo, způsob, čas a rod slovesa *mlčeli*.
4. Napište slovo opačného významu ke slovu *mlčeli*.
5. Doplňte tvar zájmena *já* (pouze *mě* nebo *mně*):
Přišel ke m__. Nikdo se m__ neptal. M__ to neukázal. M__ se to líbí. Voláš m__? Neptej se m__.
6. Určete druh zájmen: *ničeho, jemu, vám*.
7. Jak vzniklo sloveso *přivolat*? (Zatrhněte správnou odpověď.)
 - a) odvozováním pomocí přípony
 - b) skládáním
 - c) odvozováním pomocí předpony
8. Určete počet vět v souvětí, rozlište věty hlavní a vedlejší, určete druh vedl. vět.
9. Ve třetí větě určete základní skladební dvojici.
10. Změňte větu jednoduchou v souvětí (podtržený větný člen ve větu vedlejší).
 1. Přes zákaz tam večer šel.
 2. Za chladného počasí do Prahy nepojedeme.
11. Rozlište předložky vlastní a nevlastní:
při, ke, místo, od, vedle, přes, v, na, po.

II. a) Pište podle diktátu.

Gotický chrám

Postavili jste už z písku hrad, gotický chrám? Gotický chrám má velká okna vyplněná barevnými skleněnými obrazy, spousty pilířů, sloupů, sloupků, kamenných ozdob a ozdůbek. Celá ta krása míří věžemi a mnoha špicemi do závratné výše. Špičaté oblouky připomínají sepjaté ruce. Na světě je dokonce několik chrámů, jejichž věže se ženou do takové výšky, že je stavitelé ani nedostavěli. Asi se báli, aby se jejich věže nezřítily. Spíš ale zůstaly nedostavěné pro nedostatek peněz. U nás jsou nejznámější gotické chrámy v Praze a v Kutné Hoře.

b) Řešte úkoly k danému souvětí.

Malý Petr odpočíval ve své postýlce a maminka mu přitom četla veselou pohádku o vlkovi, co prý všechno popletl a zkazil.

1. Určete slovní druhy v souvětí.
2. Napište tři slova příbuzná se slovem četla.
3. Vypište všechna neohebná slova ze souvětí.
4. Blíže určete slovní druhy: *mu, co, všechno*.
5. **Doplňte -n-, -nn- ve cvičení:**
 Jele__í parohy, delfí__í mládě, ce__á známka, ra__é ředkvičky, telefo__í záznamník, skel__ý papír, prame__á oblast, dřevě__ý dům, de__í povi__osti, chlapcův de__ík.
6. Na kterém slově závisí slovo pohádku v souvětí? (druhý člen skladební dvojice)
7. Vypište souhlásky ze slova postýlka, určete, zda jsou znělé, nebo neznělé.
8. Najděte v textu příslovečnou spřežku.
9. Zatrhněte, jaký je podmět v první větě: a) holý, b) rozvítý, c) několikanásobný.
10. Vyznačte koncovku uvedených slov: *své, postýlce, vlkovi, veselou*.
11. Určete počet vět v souvětí, rozlište věty hlavní a vedlejší, určete druhy vět vedlejších.
12. Určete, jakými větnými členy jsou podtržená slova v textu.
13. Nahradte spojovací výraz *co* v poslední větě jiným spojovacím výrazem.
14. Stupňujte uvedená příslovce.
 Zle (2.) _____, krátce (3.) _____, rozumně (2.) _____,
 málo (2.) _____, zdravě (3.) _____, brzy (3.) _____.

RĚŠENÍ
IAZYKOVÝ
ROZBOR I

AZYKOVÝ
ROZBOR II

STRANA 31

1. nikdo = zájmeno, se = zvrtné zájmeno, druhý = číslovka.
2. 2. pád (z koho) - předložka z.
3. mlčeli - osoba 3., číslo množné, způsob oznamovací, čas minulý, rod činný.
4. si povídali, mluvili, ...
5. Přišel ke mně. Nikdo se mě neptal. Mně to neukázal. Mně se to líbí. Voláš mě?
6. něčeho - záporné (nic), jemu - osobní (on), vám - osobní (vy).
7. správná odpověď: c) odvozováním pomocí předpony.
8. 3 věty, 1VH₁ — 3VH₂
2VV₁ předmětná
9. mlčeli (oni).
10. 1. Přestože (ačkoli) mu to zakázali, ...
2. Když (jestliže, pokud) bude chladné počasí, ...
11. Předložky vlastní: při, ke, od, přes, v, na, po.
Předložky nevlastní: místo, vedle.

STRANA 32

1. 2 1 5 7 3 1 8 1 3 6 5 2 1 7 1
Malý Petr odpočíval ve své postýlce a maminka mu přitom četla veselou pohádku o vlkovi,
3 9 3 5 8 5
co prý všechno popletl a zkazil.
2. přečetla, čtení, čtená, nepřečetla, četba, čtenářský, ...
3. ve, a, přitom, o, prý, a.
4. mu - osobní zájmeno, co - vztažné zájmeno, všechno - neurčité zájmeno.
5. Jelení parohy, delfíní mládě, cenná známka, rané ředkvičky, telefonní záznamník, skelný papír, pramenná oblast, dřevěný dům, denní povinnosti, chlapcův deník.
6. četla.
7. p, s, t, k - neznělé, l - znělá.
8. přitom.
9. správná odpověď: b) rozvítý.
10. sv|é, postýl|ce, vlk|ovi, vesel|ou.
11. 3 věty, 1VH₁ — 2VH₂
3VV₁ přívlastková
12. své - přívlastek shodný, v postýlce - přísl. určení místa, mu - předmět - 3.p., pohádku - předmět - 4.p., o vlkovi - přívlastek neshodný, všechno - předmět - 4.p.
13. který (zájmeno), jenž (zájmeno).
14. hůř(e), nejkratčeji, rozumněji, méně, nejzdravěji, nejdřív(e).

LÍČENÍ (SUBJEKTIVNĚ ZABARVENÝ POPIS)

IX.

Ukázka:

Ale ryby jsou každým rokem chytřejší a fikanější. Zvykly si na fantastické a stále se vylepšující rybářská náčiní. Poplašili je také před lety turisté, auta, motocykly. Jsou teď opatrnější. Dnes je to tak, že nejchytřejší rybáři chytají nejhoupější ryby. Hloupí a nejhoupější rybáři jako já chytnou málo anebo nic.

Nejchytřejší ryby nechytne nikdo. Ty dorostou, možná jenom v našich snech, obrovské váhy a velkých rozměrů.

Nikdo je nikdy nevidí zemřít a málokdy je někdo spatří živé. Jednou jsme spatřili na Vranské přehradě plavat při hladině sumce a vypadal jako torpédo.

Každý rybář obvykle jednou, dvakrát za život spatří v přehradě anebo na řece obrovskou rybu, která jako by byla z jiného světa. Pluje jako kláda, vhozené návnady si nepovšimne a div k nám neotočí hlavu a neřekne: „Já na takové špeky neskáču.“ Pokaždé, když jdu k vodě, pomyslím si na to, že dnes chytnu velkou rybu. Je mi skoro čtyřicet a dosud jsem svého rybiho mamuta nechytil. Chytil jsem štika, měla dobrých šest kilo. No, a to si tedy dovedete představit, o kolik za těch dvacet let vyrostla a kolik měla tenkrát doopravdy.

(O. PAVEL: *Jak šel táta Afrikou*)

Znovu si pozorně přečteme ukázkou a zjistíme, že do líčení spisovatel vložil pro nás řadu neobvyklostí. Např.:

- **přírovnání** – jako torpédo, pluje jako kláda, jako mamut;
- **úvahu** o životní zkušenosti – je mi skoro čtyřicet a dosud . . .
o chytrosti ryb – „na takové špeky neskáču“;
- **autor se podceňuje** (zesměšňuje) – nejhoupější rybáři jako já chytnou málo nebo nic;
- **výrazy hovorové** – ryby jsou fikanější;
- **zvířatům přisuzuje lidské vlastnosti** – div neřeknou . . .; ryby jsou chytřejší a opatrnější;
- **srovnává** – nejchytřejší rybáři – nejhoupější ryby;
- **vytváří protiklady** (kontrasty) – chytrý a hloupý rybář, chytrá a hloupá ryba ap.

Shrňme si poznatky o líčení (subjektivně zbarveném popisu).

Líčení je druh subjektivně zbarveného popisu – autoři (většinou spisovatelé) popisují dějově, užívají personifikace, protiklady (kontrasty), neobvyklé přívlastky a přírovnání, vkládají zamyšlení, úvahy ap.